

Az 'áll' ige grammatikalizációja a nganaszanban

Várnai Zsuzsa

Nyelvtudományi Kutatóközpont

In locative and existential sentences, quasi-copulas occurring in addition to the verb of existence are usually derived from independent words which may also be the sources of posture verbs. Verbs related to human postures such as 'sit', 'stand', and 'lie' show interesting complexity in terms of the meanings that can be associated with them. In the course of their grammaticalization, they have developed a wide network of various figurative meanings, and in some languages they also take on grammatical functions (aspect markers, copula). The aim of this research is to investigate whether posture verbs have started the grammaticalization process in Nganasan and whether they serve a quasi-copula function. Posture verbs in Samoyedic languages have not been studied so far, and little research has been done on the Uralic/Finno-Ugric languages in this respect. In this study, I investigate the posture verb 'stand'. My aim is to describe the different meanings of this verb and to explore the relationships between the meanings. I will investigate whether this verb functions as a quasi-copula and whether verb choice is influenced by the geometrical properties of the subject or by other factors. This research is carried out on the annotated Nganasan Spoken Language Corpus of the University of Hamburg.

Keywords: posture verbs, 'stand', grammaticalization, quasi-copula

Kulcsszavak: testtartásigék, 'áll', grammatikalizáció, kvázi-kopula

1. Bevezetés

A lokatív és egzisztenciális mondatokban a létigén kívül előforduló kvázi-kopulák általában tartalmas szavakra vezethetők vissza, melynek forrásai lehetnek a testtartást kifejező igék is (Heine – Kuteva 2004: 278). A kutatás célja annak vizsgálata, hogy vajon a nganaszanban elindultak-e a grammatikalizációnak ezen az útján a testtartásigék, és betöltenek-e kvázi-kopula funkciót. A testtartást kifejező igéket a szamojéd nyelvekben eddig még

nem vizsgálták, az uráli / finnugor nyelvek vonatkozásában is ritkán írányult rájuk kutatás (a hantiban: Sipos 2018, 2019; a manysiban és a magyarban most kezdődnek ilyen jellegű vizsgálatok).¹

A jelen tanulmányban az 'áll' jelentésű testtartásigét vizsgálom. Célom az ige különböző jelentéseinek leírása, a jelentések közti kapcsolatok feltárása. Vizsgálom azt is, hogy funkcionál-e kvázi-kopulaként ez az ige, és azt is, hogy az igeválasztást befolyásolják-e az alany geometriai tulajdonságai, vagy más tényezők.

A tanulmány elején röviden bemutatom az általam vizsgált nyelvet és korpuszt (2.). Majd ismertetem a testtartásigék általános, a világ nyelveiben megfigyelhető grammatikalizációs irányait (3.1.), és kitérek a lokatív és egzisztenciális mondatokra általánosságban (3.2.) és a nganaszban (3.3.). Ezután bemutatom az általam végzett korpuszvizsgálatot (4.1.), és ismertetem az eredményeket: a korpuszvizsgálat keretében feltárt ige (igék) jelentéseit, a formai és szemantikai jegyeket, melyek az adott 'áll' jelentésű ige választásában szerepet játszhatnak (4.2.). Külön kitérek az alanyok tulajdonságaira (4.3.) és a lokatív mondatokban kvázi-kopula szerepben előforduló esetekre (4.4.). Végül összefoglalom a vizsgálatban tapasztaltakat (5.).

2. A vizsgált nyelv és korpusz

A nganasz az uráli nyelvcsalád szamojéd ágába tartozó, erősen veszélyeztetett, kihalófélben lévő nyelv, beszélői Észak-Szibériában, a Tajmírfélszigeten élnek. Egészen a 20. század közepéig többségük félnomad halászó-vadászó életmódot élt. Mára vegyes lakosságú településeken laknak, köztük elvétve találunk olyat, aki őrzi a hagyományos kultúrát és életmódot. Az utolsó, 2010-es népszámlálási adatok szerint 862-en vallották magukat nganaszannak. Beszélőközösségük maroknyi, alig több mint 100 fő, tagjai az idősebb generációkhoz tartoznak. A nyelv valódi írásbeliséggel nem rendelkezik. A nganasz nyelv az uráli nyelvcsalád egyik legbonyolultabb morfológiával és morfofonológiával rendelkező nyelve (a példákban éppen ezért az egyszerűsített glosszálást használom). Két nyelvjárást

¹ A Nyelvtudományi Kutatóközpont Uralisztika kutatócsoportjában indultak a közelmúltban olyan kutatások, melyek a testtartásigék szerepével foglalkoznak az uráli nyelvekben (hanti, manysi, magyar, nganaszban). Jelen kötetben a manysi 'ül' igét vizsgálja egy tanulmány (Németh 2021).

ismerünk a két ősi törzs alapján, az avamot és bediajt (másképp: vagyeejevet), de közöttük minimális eltérés figyelhető csak meg. A letelepítés és a népességkeveredés után mára a meglévő különbségek is eltűntek.

Adataimat a Hamburgi Egyetem nganaszan korpuszából (The Nganasan Spoken Language Corpus, Brykina et al. 2018) gyűjtöttem. A nganaszan korpusz létrehozásának célja az volt, hogy a teljes nganaszan nyelvi dokumentációt kereshetővé és elérhetővé tegye annotált elektronikus formában, ld. Corpus building and corpus-based grammatical studies on Nganasan projekt (2014–2017). A korpusz 177 annotált szöveget tartalmaz orosz, angol és német fordítással. A szövegeket 1933-tól napjainkig 56 beszélőtől gyűjtötték. Több mint 21 000 mondatot, és több mint 142 000 szóelőfordulást foglal magában (Wagner-Nagy – Szeverényi 2015). A korpusz elsősorban narratív szövegeket tartalmaz. Jelentős részük folklórszöveg (mesék, hősénekek, epikus szövegek), másik részük személyes történet, élettörténet és családtörténet. Dialógusok csak nagyon kis részben fordulnak elő.

3. A testtartást kifejező igék

3.1. Jelentésváltozásaik, grammatikalizációjuk

A világ nyelveiben a testtartásigék sajátos csoportot alkotnak, grammatikalizációjuk során jellegzetes mintázatot mutatnak (Lemmens 2002; Gammerschlag et al. 2013). A testtartásigék alapvető szerepe az emberi testtartás leírása. Lehetséges grammatikalizációs irány lehet esetükben a jelentésátvitel. Ilyenkor figuratív jelentésük alakul ki: egyrészt metonimikus (amikor a jelentések fogalmi kereten belül felelnek meg egymásnak), pl. *jól áll neki a piros*; másrészt metaforikus (amikor a jelentések fogalmi keretek közötti megfelelése figyelhető meg), pl. *sok gyerek ki nem állhatja a spenótot*. Szerepük lehet a tárgyak helyének meghatározása (tárgyakra kiterjesztett használat) is. Ilyenkor lokatív mondatokban kvázi-kopulaként jelennek meg, pl. *az utca két oldalán házak állnak*. A testtartást kifejező igék közül az 'ül', 'fekszik' és 'áll' használata a leggyakoribb. Ezek válnak legtöbbször kvázi-kopulává a lokatív mondatokban (Newman 2009: 31–34), illetve aspektusjelölökké (Heine – Kuteva 2004: 278).

Míg a kopulák szemantikailag üres elemek (Hengeveld 1986; Pustet 2005), azaz nem adnak hozzá semmit a predikátum szemantikai tartalmához, amelyben szerepelnek, a kvázi-kopulák köztes helyet foglalnak el a kopulák és a lexikális igék között, és hasonlóságot mutatnak mindkét le-

xémátípussal. A fő különbség a kopulákhoz képest, hogy ugyan kopula-funkciót töltenek be, de szemantikailag nem teljesen kiüresedettek, hanem valamennyit megőriznek az ige eredeti jelentéséből (Pustet 2005: 5–6). Mindkettő önálló lexikai elemekből jön létre. Forrásaik lehetnek létezés, helymeghatározást jelentő igék, 'csinál', 'történik', 'előfordul', '(át)alakul', 'válík (valamivé)', 'viselkedik (valamiként)' jelentésű igék, valamint a testtartást kifejező igék.

A testtartásigék alapjelentésükben az ember alapvető testtartását és a térben elfoglalt helyzetét, fizikai aktivitását fejezik ki. A nyelvekben eltérő, hogy milyen feltételek mellett alakulnak ki figuratív jelentéseik, metaforizálódhatnak-e, lehet-e őket más élőlények vagy önálló mozgásra nem képes élő alanyok, valamint akár különböző méretű és alakú élettelen tárgyak esetében is használni. Ilyenkor kvázi-kopula szerepet töltenek be. Megfigyelték, hogy ha egy nyelvben élettelen alanyokkal szerepelnek, akkor többnyire a tárgyak geometriai tulajdonságai határozzák meg, hogy melyik testtartásige szerepeljen a mondatban (Newman 2002; Ameka – Levinson 2007).

A nyelvek különböznek abban is, hogy a testtartások milyen módon írhatók le egy-egy lexikai elemmel. A középső pomo (indián) nyelvben például öt 'ül' igéről számol be Mithun (1998: 165): egy szolgál a széken ülő személy leírására; egy a padon együtt ülő csoport leírására; egy a földön ülő személy leírására; egy a földön ülő csoport leírására, és egy az asztalon lévő folyadékkal teli edény leírására. A különböző testtartások egy adott kultúrában való meghatározása az elhelyezkedés és a pozíció megtartása tekintetében is nyelvenként különbözik. Az 'áll' igével jellemzően a vertikálisan kiterjedtebb, magasabb objektumok fordulnak elő (Newman 2002; Ameka – Levinson 2007: 851). Ez a legdinamikusabb pozíció, melyhez a legnagyobb mértékű kontroll és egyensúly szükséges, így a legnehezebben fenntartható, a legnagyobb erő kifejtés szükséges hozzá (Newman 2002). A grammatikalizációs irányok a nyelvekben tehát nem egyformák. A kérdés az, hogy mi történik a nganaszban: milyen szerepe van az 'áll' testtartásigének, a grammatikalizáció milyen útjai figyelhetők meg, funkcionál-e kvázi-kopulaként.

3.2. Az egzisztenciális és lokatív mondatok

A testtartásigék kvázi-kopulaként való használatát a Hol? kérdésre felelő, azaz lokatív mondatokban vizsgálták (Ameka – Levinson 2007). A nyelv-

vek többségében azonban a lokatív mondatokban megfigyelhető testtartás-igék megjelennek az egzisztenciális konstrukciókban is (Clark 1978). Az egzisztenciális mondatoknak több fajtája ismeretes a szakirodalomban. Közülük az egyik a létezés állító, valódi egzisztenciális mondatok (*real existentials* vagy *predication of existence*); a másik pedig a lokalizáló egzisztenciálisok (*locative existential* vagy *predication of location*) csoportja. Az utóbbiak egy nem ismertnek tekintett dolgot lokalizálnak, azaz állítást fogalmaznak meg egy dolog létezéséről és hollétéről (Iatsko 2000: 8–10). Tehát az ilyen mondatoknak is van lokatív összetevője (Creissels 2014; Gécseg 2019: 38–39). Míg azonban a lokatív mondatok Hol? kérdésre válaszolnak, és a lokatív elem belőlük nem maradhat el, az egzisztenciális mondatokban nem kötelező a lokatív összetevő (Creissels 2014: 1–2). Ha egy ilyen mondatban (opcionális) lokatívuszi összetevő is szerepel, annak csupán az a funkciója, hogy megjelölje azt a helyet, amelyre érvényes a létezésről szóló állítás (Koch 2012). Ilyenkor az egzisztenciális állítással érintett alanyt egy nem specifikus határozatlan NP jelöli (Gécseg 2019: 40).

A lokatív mondatokban használatos kopulák az egzisztenciális mondatokban is megjelennek: a kutatások azt mutatják, hogy a nyelvek kétharmada mindkét mondatípusban ugyanazt a kopulát használja (Clark 1978; Ameka – Levinson 2007: 854). A két szerkezetben az alany információ-szerkezeti státusza azonban eltérő: míg az egzisztenciális mondatokban az alany határozatlan, addig a lokatív mondatok alanya határozott, már korábban bevezetett, van folytonossága a szövegben (Stassen 2009: 49). A tipológiai szakirodalom a lokatív és az egzisztenciális predikációt gyakran kezeli együtt (lásd pl. Freeze 1992; Payne 1997; Dryer 2007), mivel mindkét mondatípus ugyanazokat az elemeket tartalmazza. A lokatív és egzisztenciális mondatoknak három fő eleme van: az entitás (amely többnyire NP), azaz a téma, amelynek létezéséről vagy helyéről valamit állítunk; a hely, ahol az adott entitás van vagy létezik, ez a lokatív elem; valamint a témát és a helyet összekötő kopula.

3.2.1. Egzisztenciális és lokatív szerkezetek a nganaszanban

A nganaszanban három kopula létezik: az *ísa* 'van', a *taiša* 'létezik, jelen van' és a *tənijsa* 'létezik, ott van'. Az utóbbi két kopula egy névmási *tə-* tö (amely megjelenik például a *təti* 'az, ez' vagy a *təndə* 'oda [LAT]', *təni* 'itt [LOC]' névmásokban és határozószavakban) és az *ísa* 'van' ige kombinációjának grammatikalizálódásával jött létre. A *taiša* 'létezik, van' létige

leggyakrabban a létigei mondatokban fordul elő, az elvont létezés kifejezésére használják. A *tənijsa* 'létezik, ott van' kopulát a helyhez kötött létezés kifejezésére használják, ezért az ilyen típusú mondatoknak általában van egy lokatív elemük. Ez a létige ritkábban használatos, mint a *təiša* a létigei szerkezetekben, és csak a legidősebb beszélők nyelvhasználatában figyelhető meg (Wagner-Nagy 2016: 223). Vannak a nganaszanban kopula nélküli egzisztenciális mondatok is, ezek azonban sokkal ritkébbak, mint a kopulások (az ilyenfajta szerkezet mesékben gyakori, ld. Wagner-Nagy 2018: 356).

A lokatív mondatokban a *təiša* egzisztenciális ige és az *iša* létige egyaránt előfordul (1a-b).

- (1a) *taaniə kəntə-rə ŋonə təi-ču.*
 arra szán-2SG másik van-CO.3SG

'Ott, egy kicsit odébb, még mindig áll a szánod.'

(Wagner-Nagy 2016: 225, 2018: 357)

- (1b) *təti bəjkaʔa-tu əməniə təjɲiə kəi-təni i-ču.*
 az férj-3SG ez ellentétes.GEN oldal-LOC van-CO.3SG

'A férje a szemközti oldalon van.'

(Wagner-Nagy 2016: 226)

Freeze (2001: 941) és Milsark (1977) definíciója szerint az entitásnak, amelynek létét (vagy nem-létét) kijelentjük, egzisztenciális mondatokban határozatlan, lokatív mondatokban pedig határozottnak kell lennie. Az, hogy mely elemek fejeznek ki határozottságot, nyelvenként változó. A leg-egyszerűbb megoldás a határozott névelő használata, mely az uráli nyelvek közül egyedül a magyarban használatos. A szamojéd nyelvekben nincsenek sem határozott, sem határozatlan névelők, így a határozottság kifejezése más eszközökkel történik (Wagner-Nagy 2018: 330).

A nganaszanban többféleképpen kódolható a lokatív mondatok alanyának határozottsága. A határozottság kifejezésének egyik módja a birtokos személyragok nem birtokos használata, ahogyan azt a (2) mondat mutatja. Ilyen szerkezet fordul elő a szamojéd nyelvekben például a természeti jelenségeket leíró mondatokban (Wagner-Nagy 2018: 330).

- (2) *məu-ðu śürü ɲil'ənu čii-mə.*
 föld-3SG hó.GEN alatt elrejt-PTCP.PASS.3SGVX

'A föld el van rejtve a hó alatt.'

(Wagner-Nagy 2018: 330)

Kifejezhetik a határozottságot mutató névmások: a 3. mondatban például a *təti* 'ez' teszi határozottá a témát (Wagner-Nagy 2018: 357).

- (3) *təti* *bajkaʔa-tu* *əməniə* *tajɲiə* *kəi-təni*
 ez férj-3SGPOSS ez.egy szemben.GEN oldal-LOC
i-ču.
 van-AOR.3SG

'A férje a vele szemben lévő oldalon található.'

(Wagner-Nagy 2018: 357)

A világ nyelvei a lokatív predikátumokat kódolhatják a szórenddel is. Ez jellemző a nganaszanra is. A szórend döntő szerepet játszik abban, hogy egy mondat milyen értelmezést kap. Míg a lokatív mondatokban jellemzően a téma – lokatív elem – kopula sorrend jelenik meg, addig az egzisztenciális mondatokban a lokatív elem megelőzi a témát, a kopula ugyanúgy a mondat végén áll, tehát a lokatív elem – téma – kopula szórend jellemző. Noha a lokatív mondatokban a szórend téma – lokatív elem – kopula (4a), a szövegekben előfordul téma – kopula – lokatív elem szórend is (ritkábban, ld. 4b), melyet az anyanyelvi beszélők is elfogadtak (Wagner-Nagy 2018: 357–358).

- (4a) *kuəd'imu* *komnatə-tənu* *i-ču.*
 férfi szoba.R-LOC van-AOR.3SG

'A férfi a szobában van.'

(Wagner-Nagy 2018: 358)

- (4b) *kuəd'imu* *i-ču* *komnatə-tənu.*
 férfi van-AOR.3SG szoba.R-LOC

'A férfi a szobában van.'

(Wagner-Nagy 2018: 357)

Összefoglalva tehát, a kopula két pozícióban is előfordulhat ugyan, de a téma helye kötött, mindig a lokatív elem előtt áll a Hol? kérdésre felelő (lokatív) mondatokban.

4. A vizsgálat

4.1. Az adatok gyűjtése és az osztályozás menete

Az anyaggyűjtés során először automatikus keresést végeztem az angol *stand* 'áll' jelentésre, majd az így kapott eredmények (a négy nganaszan 'áll' jelentésű ige) szolgáltak új keresőszavakként. A nganaszanban össze-

sen négy 'áll, állít' jelentésű ige használatos, beleértve a tárgyas jelentésűeket is. Az eredményeket (finit, nem tagadó formában) kigyűjtöttem és osztályoztam az alábbiak szerint:

- a) Meghatároztam a talált igék jelentéseit.
- b) Elkülönítettem a nem statikus igéket, ezeket a továbbiakban már nem használtam.
- c) Jelöltem az alanyok tulajdonságait: a jelentését, az élő- / életteleniségét (ember, állat, növény / élettelen). Majd meghatároztam az élettelen alanyok tulajdonságait.
- d) Mindezek alapján megállapítottam, hogy az adott ige önálló állítmányi szerepben tartalmaz igeként vagy kvázi-kopulaként fordul-e elő.
- e) Végül megvizsgáltam, hogy milyen mondatípusokról van szó, külön jelölve a lokatív mondatokat.

4.2. Az 'áll' jelentéskörébe vonható igék a nganaszanban

A vizsgált korpuszban 115 finit, nem tagadó mondatban álló olyan igét találtam, amelyek az 'áll, állít' jelentéskörébe tartoznak.

1. táblázat: Az 'áll' jelentésű igék a nganaszanban

ige	jelentés	példák száma
<i>nənsu-</i>	'felkel', 'megáll'	9
<i>nənsi- (nənd'i-)</i>	'áll'	51
<i>ńetə-ra-</i>	'fügőőlegesen felállít'	24
<i>ńeđü-</i>	'fügőőlegesen áll'	10
<i>tuti-</i>	'terít'	7
<i>tutu-</i>	'áll'	13
<i>hiliti-</i>	'mozdulatlanul áll'	1

A táblázatból látható, hogy hét igét különíthetünk el. Valójában igepárokról van szó. A nganaszanban az igék többsége perfektív aspektusú (Wagner-Nagy 2002: 101), melyeknek imperfektív párját statikus képző segítségével alkotják, amely a mozgás változtatását kifejező igékhez járul, és állapotige képződik (Wagner-Nagy 2002: 132). Ilyen igék a testtartást jelentő igék is. A hét 'áll' jelentésű ige között ezért találunk dinamikus és statikus jelentésű perfektív és imperfektív igepárokat: *nənsu-* / *nənsi- (nənd'i-)*, *ńeđü-sa* / *ńetəru-sa*. A statikus képző a tövekben morfofonológiai változásokat okoz (fokváltakozás, vő. Várnai 2002), ezért alakilag igencsak különböznek a

tőpárok egymástól. A korpuszban előforduló igék közül a szótár (Kosztyerkina et al. 2001)² a *tutu-* és a *hiltiti-* igéket nem említi. A szótár által megadott jelentések többségére található példa a korpuszban is.

4.2.1. A *nənsu-* / *nənsi-* (*nənd'i-*) igepár

A *ηənsu-* ige³ 'felkel, megérkez, felemelkedik, megáll' jelentéssel szerepel a szótárban; 'feláll, felemelkedik' (5a) és 'felkel' (5b) jelentésben szerepel a korpuszban is.

- (5a) *ηənsu-d'üü-nə, tuu biði-mə kəmə-d'ü-əm*
 feláll-PST-1SG.R tűz.GEN nyíl.ACC-1SG vesz-PST-1SG
əmiʔia huarunakə-nə.
 ügy felvesz.SUP.OBL-1SG
 'Felálltam, elővettem a nyilam, hogy felhúzzam.'
 (ChNS_080302_Bear_nar.016)

- (5b) *təgətəti təti Gaal'a-mə hüətiʔ hiiñd'a ηənəiʔ*
 aztán az Galja-1SG mindig éjjel.ADV megint
ηənsu-kətiðə, ηənəiʔ.
 felkel-ITER.PRS.3SG.R megint
 'Galjám egy másik éjjel megint felkel.'
 (TTD-ChND_080719_Dialog_conv.038)

Statikus párja, a *nənsi-* (*nənd'i-*) ige⁴ a szótárban 'áll' jelentésben szerepel, ebben a jelentésben találjuk meg a korpuszban is:

- (6) *əmiʔia niāntu-rbiʔia-ʔ bənti-əʔ*
 íme fiatalember-AUG-3PL kint-ADJZ.ADV
ηukəgəirbiʔia-ʔ nənd'i-tiʔ.
 sok.ADJZ.AUG.NOM-PL áll-PRS.3PL
 'Íme, kint sok fiatalember áll.'
 (JSM_060901_Relationship1_nar.072)

² A nganaszban nyelv első és egyetlen nyomtatásban megjelent, kb. 7000 szót tartalmazó nganaszban-orosz / orosz-nganaszban szótára.

³ *нəнсу*ди [нəнсу"о / нəнсу"идə, нəнсу"] 'встать, настать, подняться; остановиться' (Kosztyerkina et al. 2001: 122). Fontos megjegyezni, hogy az ige kezdő mássalhangzója váltakozhat (az *η* *n*-nel).

⁴ *нəнсы*ди / *нəнсы*дисы [нəнсыдиты, нəнсыди"] 'стоять' (Kosztyerkina et al. 2001: 122).

- (7) *təgətə taharīaa maðu-ʔ əməni-kani*
 aztán most sátor.GEN-PL ez.LOCPRON.PRMLZ-LOCADV
ɲuʔəiʔ maʔ nəhdi-ti.
 egy sátor áll-PRS.3SG
 'A sátoron kívül még egy sátor áll.'
 (JDH_99_ThreeTents_flkd.004)

4.2.2. A *héðü-sa* / *hetəru-sa* igepár

A *héðü-* ige⁵ a szótárban 'függőlegesen áll' jelentésben, kauzatív képzős származéka, a *hetə-ra*⁶ 'függőlegesen felállít' jelentésben szerepel. Ugyan-ezekkel a jelentésekkel találkozhatunk a korpuszban is.

- (8) *tərəd'i d'igə ɲiidə təs'iəðə ɲaagəiʔ*
 ilyen.GEN hegy.GEN irányába.ADJREL most jól
taharīaa s'iti ɲanuə s'eruku hoŋkə-rəki
 most két igazi reszelő.GEN nyél-SIM
mað-aŋku héðü-tü.
 sátor-DIM áll-PRS.3SG
 'Ilyen hegy tetején, két sátracska, mint a reszelő nyele, úgy állnak.'
 (TKF_990812_EvilSpirit_flkd.516)
- (9) *maðə-m-tuŋ kəi ɲi*
 sátor-ACC-3PL oldal.GEN -on.LATADV
hetə-raʔa-ðuŋ.
 függőlegesen áll-CAUS.PF-3PL.O
 'A sátrat oldalra állították fel.'
 (MVL_080225_SitiChimi_flks.126)

4.2.3. A *tuti-* / *tutu-* igepár

A *tuti-* ige a korpuszban nem szerepel. Az ige statikus (képzős) párja, a *tutu-* jelentése 'áll'.

⁵ *недүся* [недүтү, недү"] 'стоять вертикально' (Kosztyerkina et al. 2001: 109).

⁶ *нетəрусa* [нетəра"а, нетəру"] 'поставить вертикально' (Kosztyerkina et al. 2001: 113).

- (10) *tə, taharīaa* [...] *maðə ŋua* *niidə* *kəi-təni*
na most [...] sátor.GEN ajtó.GEN oldal.GEN oldal-LOC
ŋuəi? in̄s 'üðə *kəntə tutu-ti.*
egy könnyű.fogat szán áll-PRS.3SG
'A sátor ajtó felöli oldalán egy könnyű szán [férfiszán] áll.'
(MVL_090807_Hungabtadja_flks.024)

Hét esetben fordult elő (összesen két szövegben) dinamikus, tárgyas 'terít' jelentésben (11).⁷

- (11) *təti taharīaa* *t'ai-r-s'i* *s'aði-ʔə* *t'ai-ðü-t'üŋ*
az most tea-VBLZ-INF befejez.PF-3SG tea-DST-OBL.3PL
tutu-rus 'iʔitəʔ *t'ai-r-s'i* *s'aði-ʔə...*
állít-PF.3PL.R Tea-VBLZ.-NF befejez.PF-3SG.
'A teát megitta, megterített, megitta a teát...'
(JMD_080219_MyLife_nar.053)

4.2.4. A *hiliti*- ige

A *hiliti*- ige mindössze egyetlen példában szerepel (12). A rendelkezésre álló szűkös lexikográfiai információk indokolják, hogy egy későbbi terepmunka során ennek az igének a pontos előfordulását, jelentéseit fel kell majd tárnunk.

- (12) *takəə ŋua* *naraanu* *hiliti-ti.*
távoli ajtó.GEN mellett mozdulatlanul áll-PRS.3SG
'Mozdulatlanul áll az ajtó mellett.'
(PKM_93_Njisyme_flk.324)

⁷ Külön meg kell említeni a *tutu*- ige egy sajátos jelentésben való használatát. A hét esetből hatban 'szolga' jelentésű szerkezetben jelenik meg, szó szerinti fordításban: 'tea állító, tea tevő' jelentésben. Ennek feltárása, beleértve az orosz hatást is, további kutatásokat igényel.

D'aiʔkü-rə *munu-t'ü:* *T'ai* *tutu-siəiʔ,* *t'ai*
Gyajku.NOM.SG-2SG mond-AUD.3SG tea.GEN állít-AGN.EXCL tea
təðu-ʔ.
ad-IMP.2SG
'Gyajku így szólt: Szolga, adj teát!'

(MVL_080225_Djajku_flkd.045)

4.3. Az alanyok tulajdonságai

Megvizsgáltam az egyes igék mellett álló alanyok tulajdonságait. Először megjelöltem, hogy élő vagy élettelen alanyról van-e szó, majd meghatároztam a tulajdonságaikat annak érdekében, hogy megállapíthassam, hogy az 'áll' testtartásigéknek a nganaszanban van-e tárgyakra kiterjesztett használata, és ha igen, akkor azoknak meghatározhatók-e közös tulajdonságaik. Az alábbi táblázatban foglalom össze az eredményeket.

2. táblázat: Az 'áll' testtartásigék megoszlása jelentéseik és a hozzájuk tartozó alany tulajdonságai szerint

szó	szójelentés	élő/ élettelen	az alany egyéb tulajdonságai	példák száma
<i>ɲənsu- nənd'i-</i>	'felkel'	ember		2
	'megáll'	ember		4
	'felállít'	ember		1
	'vhonnan való'	ember		2
	'áll'	élőlény		24
	'áll' / 'vhol van'	élettelen	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy	18
	'áll'		közlekedési eszköz	7
	'fügőlegetesen áll' / 'vhol van'	élettelen	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy közlekedési eszköz	9 1
<i>ńetə- ńeđü-</i>	'fügőlegetesen felállít'	ember		20
	'felemel'	élőlény	élőlények testrésze	3
	'áll' / 'vhol van'	élettelen	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy	8
<i>tuti- tutu-</i>	'terít'	ember		7
	'áll' / 'vhol van'	élettelen	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy	4
	'áll (nem mozog)'		közlekedési eszköz	8
<i>hiliti-</i>	'megkövűlten áll'	ember		1

A kevés példa alapján is látható, hogy a nganszanban az 'áll' igéknek több jelentése van, melyek nem korlátozódnak csupán a testtartás kifejezésére. Az alapjelentésen kívül ('ember, állat álló helyzetben van') tárgyakkal is használatos (kiterjesztett jelentés). Láthatjuk azt is, hogy a jelentések között találunk statív jelentést: 'áll', ahol másodlagos jelentéssel is számolhatunk: 'nem mozdul' a közlekedési eszközökre vonatkozóan; és dinamikus, tárgyas jelentéseket is, úgy, mint 'feláll', 'felkel', 'felemel', 'felállít', 'megáll'. A dinamikus jelentésű példákkal a továbbiakban nem foglalkozom.

Nézzük meg közelebbről, hogy milyen alanyokkal fordul elő a vizsgálatba bevont négy ige, és közülük melyek használhatók élettelen alanyok mellett! Az igék alanya legtöbbször, 61 esetben (60%) élőlény, ebből 4 esetben találtam a korpuszban nem embert, hanem egyéb élőlényt kódoló alanyt, pl. (13):

- (13) *aj, kuraa* *kona-ŋku* *tahariaa* *bəbə-tənu-ntu*
 ej, tehén.GEN kölyök-DIM most hely-LOC-SG.OBL.3SG
nənd'i-ti.
 áll-PRS.3SG.

'A boci a helyén áll.' (KNT_960809_WildAnimals_flkd.141)

A korpuszban 41 esetben (40%) fordultak elő élettelen tárgyak alanyként, megoszlásukat a 3. táblázat mutatja be.

Összesen tíz különböző élettelen tárgy állt alanyként a példákban, melyeket a 4. táblázat mutat be.

3. táblázat: Az élettelen alanyok megoszlása

szó	alany	példák száma
<i>nə́nd'i-</i>	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy	14
	SÁTOR	13
	SZÁLLÁSHELY (SÁTRAK)	1
	közlekedési eszköz	7
	REPÜLŐ	2
	CSÓNAK	1
	SZÁN	4
<i>héöü-</i>	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy	7
	SÁTOR	5
	PALACK	1
	LÁNDZSA	1
	közlekedési eszköz	1
	CSÓNAK	1
<i>tutu-</i>	magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgy	4
	PALACK	2
	CSÉSZE	1
	HÚS	1
	közlekedési eszköz	8
	SZÁN	4
	KARAVÁN	3
	CSÓNAK	1

4. táblázat: Az élettelen alanyok előfordulása az egyes igékkel

	<i>nə́nd'i-</i>	<i>héöü-</i>	<i>tutu-</i>
CSÓNAK	1	1	1
REPÜLŐ	2		
SZÁN	4		4
KARAVÁN	3		
SÁTOR, SZÁLLÁSHELY (SÁTRAK)	15	7	
PALACK		1	2
LÁNDZSA		1	
CSÉSZE			1
HÚS			1

4.3.1. Közlekedési eszközök

Az élettelen alanyok között jól körülhatárolhatóan két szemantikai csoportot különíthetünk el, az egyik a közlekedési eszközök csoportja (világosabb szürke mezők a 4. táblázatban). Más nyelvekhez hasonlóan az 'áll' ige általában a pillanatnyilag álló, de potenciálisan szabadon mozgó tárgy térbeli függőleges tájolásáról ad információt, ezekben a mondatokban azonban emellett sokkal inkább a másodlagos jelentés kerül előtérbe 'nem mozdul' értelemben (vö. az oroszban: Szulejmanova – Fomina 2019: 33–34). A vizsgált igék közül mind a három állhat ebbe a csoportba tartozó alanyokkal (közlekedési eszközökkel), tehát a három ige egyenrangú, nem figyelhető meg disztribúciójukban semmilyen szabályszerűség a korpuszban talált adatok alapján. A CSÓNAK mindhárom ige alanyként megjelenhetett (14–16); a SZÁN két ige mellett (17–18); a REPÜLŐ (19) és a KARA-VÁN (20) egy-egy ige mellett fordult elő.

- (14) *ńoru-muə* *ŋəntü-ʔüə-ðu* *tutu-ti.*
 réz-ADJZ csónak-PF.NOM.SG-3SG áll-PRS.3SG
 'A rézcsónak áll.' (TKF_97_Djajku_flkd.019)
- (15) *katəmiʔə-mə* *maəɣuna* *tuu* *ŋənduj* *nənd'i-ti.*
 lát.PF-1SG milyen tűz.GEN csónak áll-PRS.3SG
 'Látom, milyen motorcsónak áll.' (KSM_061020_DrowningChildren_nar.020)
- (16) (előzmény: már majdnem utolérte az óriás Gyajkut)
ŋənduj-t'ü *bənduʔənari'aiʔ* *ńetə-d'a* *mənəgəiʔə,*
 csónak-GEN.SG.3SG fent áll-INF elsüllyedt-PF.3SG
utonul.
 elsüllyedt(orosz)
 'A csónak felállva elsüllyedt.' (TKF_97_Djajku_flkd.126)
- (17) *ŋuəiʔ* *ińs'üdə* *kəntə* *tuti-ti...*
 egy utazószán szán áll-PRS3SG
 'Egy utazószán áll, [...]' (MVL_080303_TwoDolganBrothers_flk.725 (001.725))
- (18) *ŋuəðə* *mələ* *hīaitə* *kəntə* *nənd'i-ti.*
 egy.GEN köpeny.GEN vég.LAT szán áll-PRS.3SG
 'Egy sátor végén szán áll.' (JDH_99_ThreeTents_flkd.390)

- (19) *əmanīə ənti Pariš təti tuuŋəntu təiriɪʔi̯aruʔ*
 Ilyen izé Párizs az hajó reptül-PTCP.PRS-AUG-NOM.SG.2PL
ŋuəlʔiaiʔ nəndʔi-ti tiŋ barə-tu.
 Már áll-PRS.3SG ti.ACC vár-3SG
 'Ott van a párizsi gép, vár benneteket.'

(KES_031115_Paris_nar.117)

- (20) *Numajkaa-ʔ təbtə hiʔitiəʔ, ŋuʔəiʔ dʔindiñəkə*
 srác-NOM.PL is vita-PTCP.PRS.NOM.PL egy pletyka
kobtúa nándi-ti təniʔia iñsʔüðə-ʔ hüə-tə
 lány látszik-PRS.3SG úgy férfiszán-PL év-LAT.SG
təndə maðə nanu nəndʔi-siðəʔ.
 Az.GEN sátor.GEN közel.LOC.ADV áll-FUT.3PL.

'Férfiak is vitatkoznak a lányért a szóbeszéd szerint, sátra közelében férfiszának állnak mindig (évig).'

(JSM_090809_Life_nar.140)

4.3.2. Magas, hosszanti kiterjedésű, stabilan álló tárgyak

Az 'áll' igével alkotott mondatokban szereplő alanyok másik csoportjának speciális térbeli tulajdonságai vannak, ahol az ALAK tulajdonságai meghatározók. Az 'áll' igét többnyire függőlegesen tájolt (mozgásra nem képes) tárgyak – építmények (ház, torony), magas növények – jelölésére használják (Ameka – Levinson 2007: 851; Szulejmanova – Fomina 2019: 28.). A 4. táblázatban sötétebb szürkével jelölt objektumok mindegyikére jellemző, hogy a vertikális kiterjedésük nagyobb, mint a vízszintes: SÁTOR (21), PALACK (22), LÁNDZSA (23).

- (21) *təndə bikaa tobi nanu tahariāa*
 az.GEN folyó.GEN alap.GEN környékén.LOCADV most
ŋonə pəlatka ŋansə néðü-tü.
 Még.egy sátor újra áll-PRS.3SG

'A folyó környékén megint egy újabb sátor áll.'

(TKF_061105_FoxFosterling_flk.416)

- (22) *əməniə takəə koru-d'əə səi-təni šiti*
 ilyen az.távol.GEN ház-NPST.GEN sarok-LOC kettő
butulka həðü-tü.
 üveg áll-PRS.3SG

'A ház távoli sarkában két üveg áll.'

(MVL_080304_NjomuKamleguNy_flks.243)

- (23) *hoŋkə-ðu həðü-tü.*
 lándzsa-NOM.SG.3 egyenesen áll-PRS.3SG

'A lándzsa egyenesen áll.'

(KNT_940903_KehyLuu.026)

Több kérdés vetődik fel azonban további két olyan tárgy kapcsán (a CSÉSZE és a HÚS), amelyek egy mondatban fordulnak elő az egyik 'áll' igével a (24) példamondatban. Az álláshoz általában a tárgyak függőleges irányultsága lényeges, de nem feltétlenül szükséges. Nem kell, hogy a tárgy magassága meghaladja a szélességét, azonban fontos, hogy az adott tárgynak merev, rögzített alakja legyen, amely képes megtartani, vagyis nem a vertikális kiterjedése a legfontosabb szempont, ami az 'áll' jelentésű testtartásige használatát magyarázná, hanem az alátámasztás (Szulejmanova – Fomina 2019: 28). Kérdés, hogy erről van-e szó a CSÉSZE esetében. Felmerülhet azonban még egy értelmezési lehetőség. Az oroszban például az 'áll' és a 'fekszik' jelentésű igék ugyanazon tárggyal is előfordulnak. A köztük lévő választás a tárgy funkcionális használatán múlik. A funkcionális értelmezés azt mondja ki tehát, hogy ha az adott objektum olyan térbe kerül, amelyben csak rendeltetésszerűen használható – például egy tányér funkciója, hogy étellel töltsék meg –, akkor általában *áll*, amikor pedig a tányér a mosogatóban van, akkor akár *fekhet* is. Így a vacsora / sült / húsléves / tál / a csésze és csészéalj, a tálca, az étel *áll* az asztalon (azaz fogyasztásra kész), azonban a mosdóban / mosogatóban / medencében mindezek *feksznek*. Tehát ezekben az esetekben az objektumok nem töltik be prototipikus funkciójukat (Szulejmanova – Fomina 2019: 28–29). Kérdés, hogy lehetséges-e ez az értelmezés a nganaszanban is. Továbbmenve ugyanez a kérdés merül fel a HÚS kapcsán is: hogyan kerül a HÚS az asztalra, és miért *áll* a (24) példamondatban.

- (24) *ɲuʔə-ðəʔ* *kiðia-ʔ* *tutu-ti,* *ɲamsa-ʔku-tu*
 egy-NOM.PL csésze-NOM.PL áll-PRS.3SG hús-DIM.NOM.SG-3SG
tutu-ti.
 áll-PRS.3SG
 'Van teáscsésze, van hús.' MVL_080225_Djajku_flkd.019

A HÚS vertikális kiterjedése semmiképpen sem jellemző tulajdonsága, még fagyott állapotban sem. Vajon a felsorolás miatt a csésze analógiájára használja a beszélő az 'áll' testtartásigét az amúgy is hiányos szerkezetű mondatban? Vagy a funkcionális értelmezést kellene alkalmazni a HÚS-ra is? Ezek megválaszolásához több példa lenne szükséges, melyeket továbbbi, immár terepen végzett célzott kutatással lehetne összegyűjteni.

4.4. Kvázi-kopulák és a lokatív mondatok

Ahogy fentebb láttuk, a nganaszanban a szórend játssza a döntő szerepet abban, hogy egy mondat lokatív vagy egzisztenciális értelmezést kap. A lokatív mondatokra többnyire a téma – lokatív elem – kopula sorrend jellemző, olykor a téma – kopula – lokatív elem szórend is előfordul (Wagner-Nagy 2018: 357–358), de a téma mindig az első helyen áll. A korpusz vizsgálata során a mondat típusokat is számba véve a következőket tapasztaltam: többnyire egzisztenciális mondatokban fordult elő az 'áll' testtartásige. A korpuszban összesen csak két lokatív mondatot találtam (20, 25). Ezekben mindhárom összetevő, a téma, a lokatív elem és az 'áll' testtartásige valamelyike szerepel, és az alany (téma) élettelen. Az ilyen mondatokban mindkét jelentéssel lehet számolni: 'áll' / 'vhol van' pl. (25).

- (25) *maʔ* *nənd'i-ti,* *nenatiʔa* *anikaʔa* *turkaʔa*
 sátor áll-PRS.3SG hatalmas.AUG.GEN nagy.GEN tó.AUG.GEN
bəʀəni.
 parton
 'A sátor a hatalmas tó partján áll/van.'
 (ChND_061025_Haljmira_flks.015)

5. Összefoglalás

A vizsgálat eredményei alapján a következő megállapítások tehetők, mely megfigyelések kiindulópontként szolgálhatnak majd a későbbiekben, te-repmunka során lehet majd építeni a további kutatásokat.

1. A nganaszanban több azonos funkciót betöltő 'áll' jelentésű ige használatos. Disztribúciójuk nem mutat szabályszerűséget. A talált három ige dinamikus jelentésű, a mozgás változását kifejező igéből képző (statikus deverbális verbunképző) segítségével jön létre.

2. A vizsgált 'áll' jelentésű igék különböző jelentései különböző tulajdonságú alanytípusokkal jelennek meg, köztük az élők mellett élettelen objektumokkal. Az előforduló tárgyak alakja jellegzetes, vertikális kiterjedésű. A kivételek (csésze, hús) felvetik azt a lehetséges magyarázatot is, hogy az igeválasztásban nemcsak az alak, hanem a funkció is szerepet játszhat.

3. A nganaszanban feltételezhető, hogy a három 'áll' jelentésű testtartásige, a nəńď'i- a nəďü- és a tutu- megindultak a grammatikalizáció útján, és a lokatív és egzisztenciális mondatokban kvázi-kopula funkciót töltenek be. A példák nem számottevőek, ezért további terepen végzett kutatások szükségesek az állítás árnyalására és igazolására.

4. A gyűjtött szövegek stílusa hatással van az egyes mondatípusok megjelenéseire. A szövegek több egzisztenciális mondatot tartalmaztak, lokatív mondatokkal elvétve találkoztunk. További terepkutatással, más jellegű és műfajú szövegek gyűjtésével és feldolgozásával árnyalhatóbb lehet a kapott eredmény (lokatív mondatokat tartalmazó szövegek célirányos gyűjtésével).

5. További kutatás tárgya még a másik három, az 'áll'-lal együtt a világ nyelveiben leggyakoribb testtartásige viselkedése, az 'ül', a 'fekszik', valamint a 'függ, lóg' vizsgálata.

Rövidítések

ACC	akkuzatívusz	EXCL	exklamatív elem
ABL	ablatívusz	FRQ	frekvéntatív képző
ADJ	melléknévképző	FUT	jövő idő
ADJZ	melléknévképző	GEN	genitívusz
ADV	határozóképző	IMP	felszólító mód
AUD	auditív	INF	főnévi igenév
AUG	nagyító képző	IPF	imperpektív képző
CAUS	kauzatív képző	ITER	iteratív
CO	kopula	LAT	latívusz
DIM	kicsinyítő képző	LATADV	latívuszi határozói szuffixum
DST	desztinatív elem	LIM	korlátozó képző
EMPH	emfatikus elem	LOC	lokatívusz

LOCADV	lokatívuszi határozói szuffixum	PST	múlt idő
NOM	alanyeset	PTCP	participium
O	tárgyas ragozás	R	reflexív
OBL	oblikvuszi eset	S	alanyi
PF	perfektív	SG	egyes szám
PL	többes szám	STAT	statív képző
PROL	prolatívus	TR	tárgyas
PRS	jelen idő	VLZ	igeképző

Irodalom

- Ameka, Felix – Levinson, Stephen (2007), Introduction. The typology and semantics of locative predicates: posturals, positionals, and other beasts. *Linguistics* 45/5–6: 847–871.
- Brykina, Maria – Gusev, Valentin – Szeverényi, Sándor – Wagner-Nagy, Beáta (2018), Nganasan Spoken Language Corpus (NSLC): Archived in Hamburger Zentrum für Sprachkorpora. Version 0.2. Publication date 2018-06-12. <http://hdl.handle.net/11022/0000-0007-C6F2-8>
- Clark, Eve (1978), Locational: existential, locative and possessive constructions. In: Greenberg, Joseph (ed.), *Universals of human language*. Volume 4: Syntax. Stanford University Press, Stanford. 85–126.
- Creissel, Denis (2014), Existential predication in typological perspective. <http://www.deniscreissels.fr/public/Creissels-Exist.Pred.pdf>
- Dryer, Matthew S. (2007), Clause types. In: Shopen, Timothy (ed.), *Language typology and syntactic description*. Volume I: Clause Structure. Second edition. Cambridge University Press, Cambridge, 224–275.
- Freeze, Ray (1992), Existentials and other locatives. *Language* 68: 553–595.
- Freeze, Ray (2001), Existential construction. In: Haspelmath, Martin – König, Ekkehard – Oesterreicher, Wulf – Raible, Wolfgang (eds), *Language typology and language universals*. De Gruyter, Berlin – New York, 941–953.
- Gamerschlag, Thomas – Petersen, Wiebke – Ströbel, Liane (2013), I’m still standing: a frame account of the polysemous meanings of posture verbs referring to standing. In: Bezhanishvili, Guram – Löbner, Sebastian – Marra, Vincenzo – Richter, Frank (eds), *Logic, Language, and Computation*. 9th International Tbilisi Symposium on Logic, Language, and Computation, Tbilisi 2011. Springer, Berlin – Heidelberg. 73–93.
- Gécseg Zsuzsanna (2019), Egzisztenciális predikáció és térbeli lokalizáció a magyarban. *Jelentés és Nyelvhasználat* 6/2: 37–55.
- Heine, Bernd – Kuteva, Tania (2004), *World lexicon of grammaticalization*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Hengeveld, Kees (1986), Copular verbs in a functional grammar of Spanish. *Linguistics* 24: 393–420.
- Iatsko, Viatcheslav A. (2000), Possessive and existential sentences in Russian and in English. *Philologie im Netz* 14: 1–15.
- Koszttyerkina, N. T. – Momgye, A. Cs. – Zsdanova, T. Ju. [Костеркина, Н. Т. – Момде, А. Ч. – Жданова, Т. Ю.] (2001), Словарь нганасанско-русский и русско-нганасанский. Филиал издательство Просвещение, Санкт-Петербург.
- Lemmens, Maarten (2002), The semantic network of Dutch posture verbs. In: Newman, John (ed.), *The linguistics of sitting, standing, and lying. Typological Studies in Language* 51. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 103–139.
- Milsark, Gary (1977), Towards an explanation of certain peculiarities of the existential construction in English. *Linguistic Analysis* 3: 1–29.
- Mithun, Marianne (1998), The significance of diversity in language endangerment and preservation. In: Grenoble, L. A. – Whaley, L. J. (eds), *Endangered languages: language loss and community response*. Cambridge University Press, Cambridge. 163–191.
- Moseley, Christopher (2012), *UNESCO atlas of the world's languages in danger*. World Oral Literature Project, Cambridge.
- Németh Szilvia (2021), Az északi manyisi *unli* 'ül' testtartásige jelentésszerkezete és szinkrón megfigyelhető grammatikalizációs irányai. *Nyelvtudományi Közlemények* 117: 29–68.
- Newman, John (2002), A cross-linguistic overview of the posture verbs 'sit', 'stand', and 'lie'. In: Newman, John (ed.), *The linguistics of sitting, standing and lying. Typological Studies in Language* 51. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 1–24.
- Payne, Thomas E. (1997), *Describing morphosyntax*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pustet, Regina (2005), *Copulas. Universals in the categorization of the lexicon*. Oxford University Press, New York.
- Sipos Mária (2018), „A padok előtt tanári asztal ül.” A hanti 'ül' szóból létrejött kvázi-kopuláról. *Folia Uralica Debreceniensia* 25: 215–232.
- Sipos Mária (2019), 2 in 1 – A színjai hanti lokatív mondatok egyik kvázi-kopulájáról. In: Forgács Tamás – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.), *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei X. Szegedi Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged*. 299–310.
- Stassen, Leon (2009), *Predicative possession*. Oxford University Press, New York.

- Szulejmanova, O. A. – Fomina, M. A. [Сулейманова, О. А. – Фомина, М. А.] (2019), Роль субъекта в характере репрезентации его бытия (на материале глаголов *стоять, лежать, сидеть*). Вестник МГОУ. Серия: Лингвистика. 2019./1.
<https://cyberleninka.ru/article/n/rol-subekta-v-haraktere-reprezentatsii-ego-bytiya-na-materiale-glagolov-stoyat-lezhat-sidet>
- Várnai Zsuzsa (2002), Hangtan. In: Wagner-Nagy B. (ed.), Chrestomathia Nganasanica. Studia uralo-altaica. Supplementum 10. SZTE Finnugor Tanszék, Budapest – Szeged.
- Wagner-Nagy Beáta (2002), Alaktan. In: Wagner-Nagy B. (ed.), Chrestomathia Nganasanica. Studia uralo-altaica. Supplementum 10. SZTE Finnugor Tanszék, Budapest – Szeged.
- Wagner-Nagy, Beáta (2016), Existentials, possessives and definiteness in Samoyedic languages. In: Fischer, Susann – Kupisch, Tanja – Rinke, Esther (eds), Definiteness effects: bilingual, typological and diachronic variation. Cambridge Scholars Publishing, Cambridge. 213–243.
- Wagner-Nagy, Beáta (2018), A Grammar of Nganasan. In: Wagner-Nagy, Beáta – Gusev, Valentin (eds), Indigenous languages of Russia. Brill, Leiden.
- Wagner-Nagy, Beáta – Szeverényi, Sándor (2015), Linguistically annotated spoken Nganasan corpus. Tomsk Journal of Linguistics and Anthropology 8/2: 25–34.